ПРОКЛЯТІ ГЕТЬМАНИ

ВОЛОДИМИР ЄШКІЛЄВ

АГОН

Том 1

ХАРКІВ
«ФОЛІО»

Світло смолоскипів ледь діставало цього кутка казе-мату. Вікова деревина тут була геть чорною, наче маще-ною дьогтем.

Широкі залізні смуги.

Грубі дошки, нездоланні для булави, меча та малої сокири.

Двері Зали для допитів. Двері, що відгороджують її від тих місць, де люди працюють, воюють, будують, мо-ляться, святкують і роблять собі подібних.

Ці двері подобалися Дізнавачеві. Вони прихилили його до себе нарочитою непохитністю. А ще тією коре-невою похмурістю, що могла б наснажити художника на малювання пекельної брами. Дізнавач відчував себе подібним до цих дверей. Охоронцем Серединного кола від усього того, що намагається зіпсувати, спотворити та спаплюжити Божий задум.

Щоразу завмираючи для молитви перед з'єднаними залізом і дубом дверима, Дізнавач згадував невситиме зло, що породило ту пітьму, з якою він виходив на бій у Залі для допитів.

Невситиме зло, могутнє, древнє.

Пересичене кров'ю благих і невинних.

Сьогодні він згадав у молитві святу Барбару Іліопольську, що зазнала тортур за наказом бургомістра Мартіана. Згадав пробитого римськими стрілами святого Себастьяна та сонм тих мучеників в ім'я Христове, що їх розривали на шматки циркові леви, ведмеді й леопарди Нерона й Доміціана, яких смажили на залізних решітках кати Максиміна, яким ятрили волосяницями рани за наказами Галерія і Діоклетіана.

Він зазначав у своїй молитві, що й цього разу не охоплений духом помсти за ці діяння давніх поганських володарів. Проте сповнений праведної волі, що дає йому змогу взяти до правиці своєї Біль, а до лівої руки — Жах й цими твердими інструментами чинити суд у славу Світла.

А ще він згадав імена Чотирнадцяти святих помічників і завершив моління п'ятнадцятим Іменем, найвищим та наймогутнішим.

Відтак пальці Дізнавача, передбачливо споряджені освяченими перснями й захищені шкіряною рукавицею, лягли на клямку, натиснули на неї.

Дубові двері розчахнулися.

Твердим кроком Дізнавач ступив до Зали.

Він не замкнув дверей за собою. Адже Жах і Біль охороняли свій чертог надійніше за вартових і ковані засуви.

Принаймні так йому здавалося.

Йому в обличчя вдарив звук їдкого прокльону, а ніс наче зів'яв від смороду смоли, випорожнень і диму.

Залу для допитів розділили на дві частини. Більшу з них, освітлену товстими свічками, займав поміст

заввишки в половину людського зросту, вкритий темно-червоним килимом. Тут розташували три масивні столи на вирізаних з дерева лев'ячих лапах. А ще пів дюжини стільців з гінкими бильцями та підлокітниками.

Найпишніше сідалище — з оксамитовою фіолетовою подушкою і золотими китицями — стояло порожнім. Єпископ сьогодні нездужав і не мав сили укріпити Дізнавача, помічника судового секретаря і міських катів своїм духовним заступництвом.

Проте уважний владика не полишив борців із пітьмою без захисту: прислав реліквар зі святими мощами та розп'яття на вічку, яке височіло на центральному столі.

У меншій частині Зали, яку освітлювали тріскотливі смолоскипи, панував чорний колір. Чорною була кам'яна підлога, замащена смолою і попелом; чорним був метал знарядь, що ними оперували кати; чорними були казан із киплячою смолою та здоровенний ящик із вугіллям; і самі кати також одяглися в чорне, лише їхні довгі шкіряні фартухи де-не-де зберігали залишки своєї первинної бурої масті.

Серед цілковитої чорноти корчилося тіло допитуваного. Його вже кілька годин готували до зустрічі з Дізнавачем: посадили на гостру залізну піраміду й час від часу припікали численні рани міцним винним оцтом. А ще допитуваному підносили мідні черпаки з гарячою смолою та негашеним вапном, наголошуючи, що оцет є не найжорстокішою й не найшпаркішою з тих речовин, якими тут роз'ятрюють рани.

Попри такі старання катів допитуваний являв упертість, обкладав трибунал прокльонами й не виявляв ознак каяття — ані справжнього, ані удаваного. Молодий

помічник судового секретаря, який ще не звик до мандрів стежками Жаху і Болю, час від часу клав руку на релікварій і шепотів молитви. Коли Дізнавач зійшов на поміст, помічник секретаря відкрутив закривку чорнильниці й зайнявся паперами.

Усі, крім Дізнавача, називали молодого помічника Підсудком.

Він не ображався. Мав, як на канцеляриста, умиротворену й погідну вдачу. І не надто переймався людською недосконалістю.

Посівши свого стільця, Дізнавач виконав першу важливу справу: перехопив кочовий і пекучий погляд допитуваного, припнув його до свого погляду. І тримав потік ненависті силою своїх очей доти, доки ворог у катованому тілі не відчув його невблаганність та його крицеву віру у справу Світла.

Катоване тіло смикнулося, залізною пірамідою заструмувала свіжа кров, допитуваний застогнав, спробував опертися на зв'язані ноги та хоч якось послабити ректальний біль. Але не подужав, осів. Висмалив новою клятьбою, затрясся, просичав нетутешньою горловою мовою щось люте. Ворог, як і передбачив Дізнавач, впізнав у ньому сильного та безжального супротивника.

Ворог насторожився, а можливо, й набрався страху.

За знаком Дізнавача Підсудок остаточно випірнув із нерішучості, прокашлявся й сильним дзвінким голосом зачитав свідчення, де йшлося про доведену належність допитуваного до богоборчої секти, що сплітала змови у християнських країнах, шпигувала на користь бусурман та приносила численні криваві жертви архідемону на ім'я Асаддон. Згідно з отриманими слідством

свідченнями, секта звила собі кубло у заможному торговому передмісті, спокусила чорнокнижництвом родину негоціанта, обладнала в його родовому будинку сатанинський капкан та проповідувала прихід чорного володаря, що перед ним буцімто падуть нині чинні імперії і королівства. Після викриття кубла родина негоціанта щиро покаялася, зреклася лжевчення й видала світській і церковній владі ненависника Спасителя нашого, Святої Апостольської Церкви та всіх чинів, владою встановлених, який називає себе Яном Карлушем Віцитієм з роду вільних ремісників, коронним підданим та беззаконно приписує собі сановні привілеї «смиренного ерміта» й «утішителя плачущих». Як одностайно під присягою свідчили всі розкаяні містяни, самозваний «утішитель» називався «хранителем помсти за приниження Каїна», якого називав «первородним з Адамового кореня» та всіляко прославляв. Згідно зі звинуваченням, означений Ян Віцитій вирізав на сосновій дошці та розфарбував богохульне зображення архідемона Асадона та силував спокушених вклонятися зображенню та приносити жертви. Він казав, що «месник» з роду Каїна вже народився і разом зі своєю матір'ю перебуває у «місці тайному, місці міцно захищеному і благословенному». Що мати «месника» послала його, Яна Віцитія, свідчити про чин її сина, готувати людей до приходу військ «месника», бо невдовзі, мовляв, цей нащадок проклятого без жодного бою заволодіє могутнім королівством та рушить проти всіх тих держав, що тримаються Христової віри.

— Ми запитуємо в тебе, що назвався Яном Карлушем Віцитієм, вільним ремісником і коронним підданим: чи визнаєш ти, чоловіче, за собою всі засвідчені та оголошені

тут провини або якусь частину із цих провин? — звернувся до допитуваного Дізнавач.

— Абись ви всі повиздихали, пси! — видихнуло, як плюнуло, тіло. У тому видиху мешкало неозоре тверде озлоблення. Проте досвідчене вухо Дізнавача вловило в ньому перші звуки приреченості; вловило незначне, проте істотне ослаблення тієї енергії, яка фонтанувала з рота Яна Віцитія ще за хвилину до читання свідчень.

— Удруге запитуємо в тебе, Яне Карлуше, якщо тебе направду так іменовано, чи визнаєш ти за собою всі засвідчені та оголошені тут провини, або якусь частину з цих провин? — Дізнавач і далі намагався говорити одноманітно й монотонно. Адже нічого так не злостить служителів нечистого та марнославних інакодумців, як сіра буденність і протокольна повторюваність правової процедури. Саме буденність із повторюваністю невблаганно принижують ту пусту гординю, що підноситься, а радше хвалькувато вібрує, на тремтячих ніжках фальшивої значущості.

— Нащадок Помсти прийде сюди, прийде й каменя на камені тут не лишить... — почав був допитуваний, але кат, вловивши знак Дізнавача, поцілив у роз'ятрену рану цівкою розпеченої смоли, і порожня погроза потонула у витті й криках.

Судомлячись від болю у припеченій рані, катоване тіло ще глибше настромилося на піраміду. Кров широким потоком полинула її залізними боками.

Дізнавач незворушно почекав, поки допитуваний зможе відчувати й сприймати щось, окрім болю. Він завважив, що катоване тіло жилаве й мускулясте, вкрите старими шрамами та вочевидь сильно випробуване

у життєвих пригодах, тож, відповідно, є спроможним уперто витримувати тортури. Тому він утретє, вчетверте, уп'яте й далі монотонно запитував у затятого ворога, що оселився в цьому тілі, чи не визнає він своїх провин, достеменно засвідчених багатьма, прямих та неспростовних. Між запитаннями кати застосовували великі щипці, що ними відкушували від плечей і боків допитуваного шматки плоті, а свіжі рани розтирали залізною теркою й щедро припікали смолою.

Перш ніж опір пітьми було подолано, чорнокнижник двічі втрачав свідомість, а з його тіла зняли ледь не чвертку[1] шкіри й м'яса.

— Визнаю... — чи то прохрипів, чи то вихаркнув допитуваний, коли Дізнавач уже вп'ятнадцяте чи вшістнадцяте озвучив своє запитання.

— Усі провини? — уточнив Підсудок, якому випала нагода нагадати про себе.

— Усі.

— Ян Віцитій є твоїм справжнім ім'ям? — почав розвивати успіх Дізнавач.

— Ні.

— Назви своє справжнє ім'я.

— Казимир.

— З якого роду?

— Зі Сподаревичів.

— Якого стану?

— Я вільний козак із Волинської землі.

— З Волинського воєводства? — відірвався від писання показів Підсудок.

— Так.

---

[1] *Чвертка* — четверта частина фунта.

— А до того як став козаком, ким ти був? — Дізнавач дав знак катам зняти допитуваного з піраміди, вкласти йому до *rectum* чисту ганчірку й оперти на сторчову колоду.

— Мій батько Михал Каспар Сподаревич був шляхтичем герба Ястрешембець.

— Був?

— Убитий полчищем шведським.

— За Потопу[1]?

— Так.

— Хрещений єси?

— Так.

— В апостольській вірі?

— Так.

— Коли востаннє причащався Христових Таїнств?

— Давно.

— Як давно?

— Ще за попереднього круля[2].

— Читай «Вірую».

Мовчання.

— Визнаєш Святу Трійцю?

— Не визнаю.

Дізнавач подивився на Підсудка. Той вп'ймав погляд патрона, кивнув, підкреслив щойно написане.

Дізнавач повів далі:

— Спасителя визнаєш?

— Сином Божим не визнаю.

— А ким визнаєш?

---

[1] *Потоп* (Шведський потоп, *Potop szwedzki*) — вторгнення у Річ Посполиту військ Шведського королівства у 1655–1660 рр.

[2] До 1676 р.

ЗМІСТ

Пролог. Caput mortuum
Лютий 1687 5

Частина I. Putrefactio
Червень–липень 1687. 23

Частина II. Faex vini
Серпень–жовтень 1687 177

Посторінкові знання,
упорядковані автором 333